

УДК 378.4-029.9(4)

Жижко Т. А.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

СТАНОВЛЕННЯ ТА ІСТОРИЧНА ҐЕНЕЗА УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРИ

У статті розглянуто історію розвитку університетської освіти в Європі. Аналізується становлення Болонського університету, Сорбонни.

Описано такі моделі університету: європейський та американський університети, дослідницький університет Гумбольдта, наполеонівський університет, англосаксонський (ліберальний) університет, Континентальна та Англосакська моделі, корпораційний університет.

Ключові слова: *університет, історія університету, модель університету, освіта.*

Історія розвитку культури та освіти засвідчує, що першими університетами були Болонський і Паризький. Перший з них засновано студентами та викладачами, що прибули сюди з різних міст для вивчення юриспруденції. Їх чисельність у XII столітті сягала 10 000. Перші університети являли собою корпоративну структуру, яка об'єднувала викладачів і студентів на засадах спільних наукових і навчальних інтересів.

Серед прообразів сучасного університету можемо назвати Піфагорійський Союз, філософську школу Сократа, Академію Платона, Лікей Аристотеля, Сади Епікура і, нарешті, Мусейон Птоломея, який функціонував, спираючись на Олександрійську бібліотеку, і цим здійснив якісне зростання вищого навчального закладу. Після доби античності до раціональної ідеї університету додається ірраціональна складова, яка вміщується у формулу Св. Августина: "Вірую, щоб розуміти". Відтепер університет поступово стає не лише місцем досліджень, виховання і (від)творення якихось об'єктивно важливих речей. Він набуває також особливої суспільної і навіть загальнолюдської вартості. Болонський університет засновується у 1088 р., Паризький університет – 1200 р., Києво-Могилянська академія – 1615 р. [8].

У Європі до XII століття у багатьох містах існували школи, куди прямували студенти із багатьох кінців країни та взагалі континенту. Більш того, і викладачі належали до різних національностей. Деякі з шкіл занепадали та відмирили, найсильніші перетворилися на університети. Саме слово "університет" спочатку позначало спільноту викладачів та студентів, які збиралися у певних закладах та навіть сумісно проживали. У випадках із найстарішими університетами, коли право на їх створення

гарантувалося папською чи імператорською (королівською) владою, сама наявність постанов про їх створення не свідчила про те, що вони не існували раніше [10, с. 214]. В такому випадку важко достеменно встановити дату заснування університету.

Поширення університетів просторами Європи здійснюється чотирма хвилями. Перші три, які припадають на XII–XVI ст., прокотилися містами Італії (перша хвиля), потім Англії, Франції та Іспанії (друга хвиля), країнами Центральної Європи (третья хвиля). Зрештою, на XVII–XVIII ст. припадає четверта, завершальна хвиля. Це період, коли із виникненням першого на східнослов'янських землях університету – Києво-Могилянської академії – ідея університету із локальної (західно- та центральноєвропейської) перетворилась на загальноєвропейську ідею. На цей час припадає і чітке формулювання суті самої ідеї, що вирізняє власне університет серед інших навчальних закладів Європи [3, с. 114].

Спочатку були релігійні школи, які діяли саме в монастирях, бо задовольняли потреби перш за все тих, хто волів прилучитися до монастирського життя. Однак вже в XI столітті деякі школи стали залучати до освіти учнів із різних країн та здійснювати навчання поза монастирями. Крім релігійної освіти, найбільшого розвитку здобула освіта правова та медична, що було пов'язано з потребами суспільства того часу. Навчання правознавства та медицини спочатку зосереджувалося у Італії. У деяких італійських містах, наприклад, у Павії, були міські школи права, а у XII столітті всі інші освітні центри затьмарив собою освітній центр у Болоньї [10, с. 121].

Панування у Європі релігійного християнського світогляду не надавало змоги університетам запроваджувати світський і науковий характер навчання, що гальмувало розвиток передової думки. Дійсне наукове знання замінила схоластика, яка спиралася на церковні “авторитети” і догматизм, фіксувала так звані “правила” мислення, що запобігало пізнанню альтернативних теорій, позбавлених церковних настанов. Схоластичне знання, яке не відповідало сучасним реаліям, штовхало чимало учнів з Франції, Англії та інших країн шукати наукове знання у східних освітніх центрах, які на той час діяли у Китаї, Індії, Візантії і на близькому Сході. Винятком стала Іспанія, де спостерігався блискучий розквіт арабської культури й освітніх традицій. Це відобразилося у діяльності університетів Кордови, Саламанки, Малаги, де надавалися знання з математики, астрономії, хімії, медицини в обсягах, нечуваних для жодного європейського університету [17, с. 373].

Загальноновизнаним у науковому співтоваристві є факт, що Болонський університет – перший університет Європи.

Історія Університету Болоньї – це частина історії великих мислителів і

учених, що робить згадку про університет неодмінною в оглядах європейської культури. Установа, яку ми сьогодні називаємо Університет, почала набувати сучасної форми в Болоньї в кінці XI століття, коли вчені граматики, риторики і логіки почали присвячувати себе викладанню. Першими зареєстрованими викладачами були Пепоне й Ірнеріус. У 1158 році, за наполяганням чотирьох докторів, Фредерік Перший проголосив *Constitutio Habita*, тобто юридично оголосив Школу Університетом, де дослідження і освіта могли розвиватися незалежно від будь-якої іншої влади.

Славнозвісний Болонський університет належить до найстаріших університетів не лише Італії, але і Європи. Вважається, що заснований він у 1119 р. як юридичний навчальний заклад. У XIV ст. тут було створено медичний, філософський і теологічний факультети, а також добре поставлено вивчення астрономії, математики, медицини, юриспруденції. Серед викладачів університету були видатні вчені-анатоми – Андрій Везалій і Марчело Мальпігі. В університеті зробив своє знамените відкриття Л. Гальвані. Навчатися тут вважалося вельми престижним. До цього закладу приймали вчитися жінок, а в XIV–XV ст. почали з'являтися і жінки-професори [2, с. 323]. Основою навчання були лекції, первинною формою яких було читання лектором тексту із тлумаченням, поясненням, посиланням, але поступово лекції ставали все більш вільними за формою, все більш досконалішими та розмікованими. З часом важливу роль у житті університету стали відігравати диспути. Формальні диспути здійснювалися за схемою: проголошувалася тема, промовлялися протилежні думки, потім на основі цього виводилася відповідь студента та підсумок професора. У певні пори року проводилися вільні диспути, відкриті для відвідування всіма: викладачами, студентами та пересічними відвідувачами. На таких диспутах мали змогу обговорюватися будь-які теми та проблеми [10, с. 218].

Різноманітно відбувалося й керування університетами. Так, в університетах, подібних до Паризького чи Оксфорда, виникла ціла система коледжів під керівництвом вчених докторів та наставників. У Болоньї ж навпаки був студентський ректор та студентське самоврядування. Історики пов'язують це з тим, що призначення на посаду та виплата викладачам були у віданні муніципалітету, а переважна більшість студентів приїжджала в місто ззовні та потребувала захисту власних прав перед міською владою [10, с. 215].

У XV ст. університети почали складатися з так званих колегій (колегіумів), які являли собою певну асоціацію, пов'язану спільним проживанням, харчуванням всіх її членів і спільної участі у церковних та наукових урочистостях. Ректори університетів, як правило, належали до

осіб духовного звання. Загалом університети мали різний ступінь самоуправління, статuti, які суворо регламентували життя студентів і викладачів.

Немає ніякого сумніву, що вслід за університетом Болоньї у XIII столітті одним із самих визнаних стає університет Парижа. У житті Паризького університету, як і в житті інших університетів, однією з важливіших подій стала побудова навчальних споруд, яку підтримували створені нещодавно релігійні ордени [10, с. 215]. Курс навчання в університеті, з огляду на сьогоднішній день, продовжувався дуже тривалий час, та й студенти, які вступали до нього, були дещо молодші за сучасних. Курс навчання на факультеті мистецтв тривав шість років, після цього студент отримував звання бакалавра, курс богослов'я спочатку розраховувався на вісім років, але мав тенденцію до збільшення. Ступінь магістра можна було отримати ще через чотири-п'ять років.

Історія Сорбонни починається з 1215 р., коли декілька церковних шкіл об'єдналися у Паризький університет. Спочатку він мав 4 факультети: вільних мистецтв, канонічного права, медицини і теології. Вже в XIII столітті університет став одним з найбільших в Європі.

У 1257 р. теолог Робер де Сорбон, духівник короля Людовика XI, заснував у Парижі богословський коледж для дітей з бідних сімей. Спочатку цей навчальний заклад був розрахований на 16 учнів, по 4 від кожної з націй, представників, що переважали серед паризьких студентів. Але незабаром з'явилася можливість визначити комплект в 36 учнів. Не минуло й 50 років, як популярність коледжу затьмарила багато богословських закладів. У 1554 р. коледж отримав назву Сорбонна і поступово об'єднався з теологічним факультетом Паризького університету. Курс навчання був 10-річний, і на останньому іспиті студент піддавався з 6 годин ранку до 6 годин вечора нападу 20 диспутантів, які змінювалися щопівгодини, він же був позбавлений відпочинку і не мав права за всі 12 годин іспиту ні пити, ні їсти. Той, хто витримував випробування, ставав доктором Сорбонни (*docteur en Sorbonne*) й увінчувався особливою чорною шапочкою. У XVII столітті назва Сорбонна поширилася на весь Паризький університет. Книгодрукування з'явилося у Франції в 1469 р. також під заступництвом Сорбонни [15].

Наступним кроком у розвитку університету став дослідницький університет Гумбольдта.

У XIX ст. було обґрунтовано декілька концепцій розвитку університетської освіти європейського рівня, провідне місце серед яких справедливо відводиться ідеї дослідницького університету Вільгельма фон Гумбольдта і теорії інтелектуального університету Джона Генрі Ньюмена [5, с. 3]. Дослідницький університет – це сучасна форма інтеграції освіти й

науки, яка уже доволі давно визнана за кордоном і має там дуже добру репутацію. Сутність класичного дослідницького університету – інтеграція навчального процесу та фундаментальних наукових досліджень – уперше системно була визначена В. Гумбольдтом у XIX сторіччі. Девізом заснованого у 1809 році Вільгельмом фон Гумбольдтом університету в Берліні були слова: “Відданість науці”.

Найістотнішим пунктом думки Вільгельма фон Гумбольдта є ідеал самокерованої науки як передумова будь-якої доцільної та успішної діяльності наукових установ як у сфері викладання, так і у сфері наукового дослідження. Освіта студента повинна здійснюватися за наявності зовнішнього керівництва, але самостійно, у взаємодії з науковим дослідженням.

Дослідницький університет – це добре зарекомендована сучасна форма інтеграції освіти і науки. До того ж, хоча університет нового типу у формі дослідницького вперше з’явився на європейському континенті, найбільший розвиток дослідницькі університети одержали в США. До 2000 року у США налічувалося близько 260 дослідницьких університетів (для порівняння: у Німеччині – 70; у Великобританії – 73; в Іспанії – 41) [6, с. 26].

Наразі умовно виокремлюють дві моделі університету (але необхідно пам’ятати, що таке розподілення досить умовне): європейську та американську.

Європейська модель університету. Концепція національного (європейського) університету належить ректорові Берлінського університету, відомому соціологові, дипломатові Вільгельму фон Гумбольдту – братові Олександра Гумбольдта. Ця концепція ґрунтувалася на таких принципах [4, с. 25-34]:

1. Університет – носій та “ідентифікатор” національної ідеї (національної ідентичності), національної культури (тоді йшлося про культуру німецького народу, який на початку XIX століття лише переживав процес становлення).

2. Університет є свого роду гілкою влади. Його завдання полягає у формуванні владної еліти країни, в подальшому – провідника ідей держави. Тому статус університету був дуже високий.

3. Істотною, якщо не наріжною основою існування, місією та органічною функцією університету є, у зв’язку із сказаним, функція культурологічна, яка органічно поєднується з іще двома засадничими функціями – науковою й освітньо-просвітницькою.

4. Університетське знання консолідується з академічним через вільне право учених Академії викладати в університетах, право університетської професури на дослідницьку діяльність, до того ж переважно в

новаторських, несталих сферах пізнання.

5. Університетська вольниця, автономність, незалежність від волі влади – характерні атрибути європейського університету.

Тобто в рамках цієї концепції університет, відповідно до статуту В. Гумбольдта, – це осередок професури і студентів – носіїв культури народу, але зовсім не школа для підготовки фахівців як таких. “Про все – помалу”, головне – володіти загальною культурою, бути енциклопедистом – така атрибутика класичного європейського університету. Треба сказати, що таке ставлення до випускника університету ще збереглося в розумах людей, але на ділі воно практично вже відійшло в минуле [18, с. 5].

Істотно іншою є концепція американських університетів. На відміну від європейських університетів, американський університет орієнтується на професіоналізм, підготовку фахівців найвужчого профілю, але з глибокими практичними знаннями. Вони орієнтовані та адаптуються вже в навчанні до сфери управління, високих технологій військової справи, промисловості, аграрного сектора, медицини і т. д., навіть сфер інноваційної діяльності.

Відповідно до цього:

1. Американські університети – носії найбільш прогресивної наукової думки. Вони істотно випереджають усі інші наукові інституції в країні.

2. Вони, насамперед, – науково-навчальні установи, де на базі високої лабораторної бази, широких (практично необмежених) технічних можливостей студенти навчаються бути дослідниками і фахівцями в певній вузькій сфері навчання.

3. Виникла і культивувалася далі досить глибока спеціалізація університетів. Одні (Гарвард, наприклад) готують управлінську і військову еліту – і без відповідного диплома навіть дуже обдарованим фахівцям важко розраховувати на досягнення високого положення у відповідній сфері. Інші (наприклад, Сан-Дієго) є законодавцями мод у сфері комп'ютерних технологій і сучасних методів управління тощо.

Обидві моделі університету мають низку переваг та вад, але треба зазначити, що формувалися вони як віддзеркалення тієї чи іншої соціальної ситуації, водночас формуючи соціум навколо себе.

Окрім дослідницького університету Гумбольдта, найвідомішою моделлю є так звана наполеонівська модель університету. Відомі історичні події у Франції не могли не відобразитися на її системі освіти. Раніше було описано, як саме розвивалися у Парижі університетські утворення. До цього треба додати, що університет у Парижі не був суто навчальним закладом, а створював впливові заходи і в релігійному, і в суспільно-політичному житті країни, залишаючись автономною силою.

До часів Ришельє Сорбонна відігравала неабияку роль у політичному та релігійному протистоянні, втручалася у встановлення провідних течій.

Ришельє не тільки позбавив її політичного впливу, а й сам втручався у суто релігійні та науково-богословські функції сорбоністів. Сорбонна була в XVIII столітті багатою установою, справами якої управляв “провізор” з чотирма докторами, вибраними зі свого середовища всіма членами. Фінансами завідували спеціальні чиновники, що призначалися провізором. У 1790 р. Сорбонна як богословська школа перестала існувати. У 1808 р. декретом Наполеона її будівлі віддані в розпорядження Університету міста Парижа.

Створення Імператорського університету започатковано в 1806 році й остаточно завершено в 1808 році. Це було об'єднання вищих навчальних закладів, які вже діяли на той час. Вирішальним кроком до створення Імператорського університету було прийняття Консулатом 1 березня 1802 року закону, який передбачав організацію трьох ступенів навчання в системі освіти: комунальні початкові школи, середні школи (ліцеї та інші) і вищі спеціалізовані школи (вищий рівень освіти). Модель наполеонівського університету головним чином пов'язана з синтезом і положеннями проектів, що визріли за часів Старого Режиму, які пізніше було взято на озброєння і розглядалися революційними законодавцями. Всіх їх об'єднував один спільний намір – створення вищої національної університетської освіти [13, с. 202].

Можна зробити висновок про винятковість або монополію на освіту з боку держави, чітку одностипну структуру організації освіти, глибоко централізовану навколо керівника, з громадським чи світським характером та самодостатньою можливістю до самовідтворення.

Ще однією цікавою моделлю, що формується приблизно в ті часи, є англосаксонська модель університету (ліберальна).

Ліберальна тенденція визначається складнішим характером, оскільки з розвитком університетів вона обумовлена вимогами і чеканнями суспільства, що все більше зростають, відносно місії університету. Ліберальна освіта наполягає на прийнятті цінності знання, незважаючи на його практичну користь. Уже в перших концепціях університету, розроблених кардиналом Ньюменом (1801–1890) і німецьким гуманістом Гумбольдтом (1769–1859), розрізняються навчання й освіта [14, с. 78]. На їх думку, в університеті здійснюється не простий приріст знань, а інтелектуальний розвиток студентів за допомогою універсального навчання, вільної циркуляції думки, диспутів і особистого спілкування. Перед наростаючою небезпекою технократичного мислення вже в рамках своїх концепцій Ньюмен і Гумбольдт акцентували особливу увагу на проблемах гуманістичного виховання студентів [12, с. 11].

Університет, за твердженням Д. Ньюмена, повинен надавати перевагу ліберальному знанню та інтересам студентства у навчанні мислення й наук

[7, с. 14]. Ціннісними основами змісту університетської освіти проголошувалися: знання як самотета, інтелігентність та інтелектуальність.

У ситуації XIX – середини XX ст., коли різко зростали процеси диференціації, пов'язаної з розподілом праці та ідеологій, проблема стабільного суспільства і його розвитку сприймалась як соціальна необхідність. Проте суперечливий характер диференціації та інтеграції в розвитку ідеї університету виявився в зіткненні ліберальної та утилітарної освіти. Утилітарна тенденція – це прагнення до професійної освіти, оскільки практика завжди потребує добре підготовлених фахівців.

Видатний соціолог Парсонс описує зміну місця університетів у формуванні професійного комплексу. Історично склалися дві моделі вищої освіти, які позначили різні підходи до розуміння професіоналізму. Першу модель можна назвати Континентальною системою, яка кристалізувалася приблизно в XVI столітті і була організаційно представлена чотирма факультетами: теологічним, філософським, юридичним і медичним. На Континенті саме університет став головним центром розвитку професій. Університети виконували особливо важливу у той час функцію створення формально освіченого класу. Крім того, юридичні факультети в Континентальній системі стали основними постачальниками освічених чиновників для державних апаратів [1, с. 61].

Друга модель вищої освіти, що дала ім'я моделі професіоналізму, називається Англосакською. Вона формувалася головним чином в Англії, а потім в США. В Англії тривалий час існували лише два університети – Оксфорд і Кембридж, обидва внутрішньо організовані у формі коледжів, що мають слабку спеціалізацію. Характер університетських традицій з сильними релігійними основами робив англійські університети в чомусь схожими з теологічними факультетами, і з цим, ймовірно, пов'язана їхня невдача у сфері прикладних професій, таких як право і медицина. Впродовж століть в Англії не було альтернативи Оксфорду і Кембриджу: інші навчальні заклади набагато їм поступалися за статусом і привілеями. Природно, Оксфорд і Кембридж не могли впоратись із попитом на підготовлених професіоналів. Обидва університети окупувалися нащадками з аристократичних сімей, яким судилося зайняти вищі державні пости Британської Імперії. Отже, англосаксонська модель університету – це модель соціальної стратифікації та збереження традицій суспільства.

На зламі XX та XXI століть з'являється нова модель університету – корпоративні університети XXI століття.

Університети опинилися на ринковому полі в обстановці конкуренції, що зростає, яка з політичного суперництва за статус в очах регіонального і відомчого керівництва перетворилася на пряму боротьбу за доступ до ресурсів розвитку і джерел фінансування. Зміна положення університетів у

зовнішньому середовищі активувала протиріччя й усередині університетів [9, с. 30].

Сьогодні ідея університету-корпорації розуміється в двох сенсах. Перш за все, оскільки до освіти все частіше ставляться як до сфери послуг, університет-корпорація вважається виробником освітніх послуг. Він – корпорація тому, що безліч людей, об'єднаних загальним завданням, ефективно ці самі послуги виробляють і навіть продають. Університет-корпорація, інакше кажучи, – це не просто сукупність викладачів і студентів, це ще і результативний гравець на ринку освітніх послуг. Другий сенс корпорації передбачається першим. Університет єдиний тому, що його об'єднують корпоративний дух, солідарність, традиції, уявлення про місію і так далі [11, с. 51].

Мабуть, розмови про університет як корпорації, в будь-якому сенсі, мають одне важливе значення. Вони дають змогу орієнтувати дослідження на пошук базових інтуїцій і базових метафор. В основі осмисленої поведінки лежить схема організації досвіду. Врешті-решт, з нею співвідносяться ті визначення ситуацій, які потім знаходять своє продовження в спостережуваній поведінці. Дві схеми, дві метафори, названі одним словом “корпорація”, ніколи не трапляються в чистому вигляді і нічого не дають тому, хто спробує виявити їх в реальному житті університету. Втрата університетом головних ознак власної ідеї – універсальності та національності – призвела до пошуків іншого підґрунтя розвитку університету.

Університет XXI століття повинен бути: сильний якістю освіти, дослідженнями на найвищому рівні, інноваційністю; свідомий своєї місії, вартості і можливостей; добре фінансований, тобто має володіти необхідними засобами для освіти, досліджень та навчання найвищої якості. Така модель насправді є ідеальною, тобто навіть найкращі навчальні заклади не повністю їй відповідають. Україна особливо потребує трансформації освітньої системи і державної освітньої політики. Перенесення відповідальності за якість освіти з держави на освітній заклад є вимогою часу, яку слід виконувати, беручи до уваги виклики сьогодення, історичні традиції та новітні ідеї.

Саме класичні університети мають бути еталонами освітньої системи, центрами кристалізації інтелектуального і культурного життя.

Крім того, тенденції розвитку університетів наших днів, як видається, не вимагають оцінки за принципом “добре – погано”, “подобається – не подобається”. Це об'єктивні параметри системи, яка змінюється в нових умовах глобалізації і постіндустріального суспільства. І хоча реакції на цю зміну можуть бути найрізноманітнішими (у тому числі різко негативними), слід визнати, що вища освіта в сучасному світі, швидше за все, йде вже новою дорогою [16, с. 161].

Але є в цьому і гарні боки, принаймні корпорація – це носій так званого корпоративного духу, тому створення університетів-корпорацій – єдина можливість не втратити специфічну субкультуру університету, багатовікові традиції та дух.

Використана література:

1. *Абрамов Р. Н.* Профессиональный комплекс в социальной структуре общества (за работами Т. Парсонса) / Р. Н. Абрамов // Социол. исслед. – 2005. – № 1. – С. 54-66.
2. *Горенко Л.* Болонський університет та його зв'язки з Україною (кінець XVIII – перша половина XIX ст.) / Л. Горенко // Українознавство. – 2007. – № 2. – С. 323-328.
3. *Горський В.* Ідея університету в Києво-Могилянській редакції / В. Горський // Часопис “Дух і літера”. – К. : Дух і літера, 2006. – № 15-16. – С. 100-109.
4. *Гумбольдт В.* Про внутрішню та зовнішню організацію вищих наукових закладів у Берліні / Вільгельм фон Гумбольдт // Ідея університету. Антологія. – Львів : Літопис, 2002. – С. 25-34.
5. *Дем'яненко Н. М.* Європейський регіон вищої освіти: пріоритети розвитку університету / Н. М. Дем'яненко // Вісн. Черкаського нац. ун-ту імені Б. Хмельницького. – Вип. 125. – Сер. пед. науки. – 2008. – С. 3-8.
6. *Журавлев В. А.* Классический исследовательский университет: концепция, признаки, региональная миссия / В. А. Журавлев // Университетское управление: практика и анализ : сб. науч. тр. Владивостокский гос. ун-т экономики и сервиса; под ред. А. К. Клюева. – Владивосток, 2000. – № 2 (13). – С. 25-31.
7. *Зубрицька М.* Філософський дискурс ідеї Університету: в складних лабіринтах пошуку істини / М. Зубрицька // Ідея Університету. Антологія. – Львів : Літопис, 2002. – С. 7-24.
8. *Квіт С.* Призначення університету і клітка для тигра [Електронний ресурс] / С. Квіт // Зеркало тижня. – 2006. – № 3 (582). – 28 січ. – 3 лют. – Режим доступу : <http://www.dt.ua/3000/3050/52418/>
9. *Кимберг А. Н.* Университеты: противоречия развития / А. Н. Кимберг // Университетское управление: практика и анализ. – 2003. – № 1 (24). – С. 30-34.
10. *Коплстон Ф.* История философии: Средние века / Ф. Коплстон ; пер. с англ. Ю. А. Алакина. – М. : Центрполиграф, 2003. – 494 с.
11. *Куракин Д.* Возможность корпорации: к социологическому описанию университета / Д. Куракин, А. Филиппов // Неприкосновенный запас. – 2006. – № 4-5. – С. 48-56.
12. *Латыш Н. И.* Идея университета в контексте современной цивилизации / Н. И. Латыш // Университетское образование: от эффективного преподавания к эффективному учению : матер. III науч.-практ. конф. 29-30 апр. 2002 г. / под ред. М. А. Гусаковского, А. А. Полонникова. – Минск : БГУ, Центр проблем развития образования, 2002. – С. 10-16.
13. *Максименко А. П.* Заснування Імператорського університету в Франції / А. П. Максименко // Проблеми сучасної педагогічної освіти : наук. видання. – Сер.: Педагогіка і психологія. – Ялта : РВВ КГУ, 2007. – Вип. 13. – Ч. 1. – С. 202-210.
14. *Огородникова И. А.* Идея университета – проект воплощения идеальной образовательной формы / И. А. Огородникова, А. Г. Геринг // Вестн. Омского ун-та. – 1997. – Вип. 4. – С. 77-80.
15. *Покровский И. А.* Болонский университет и глоссаторы [Электронный ресурс] // Покровский И. А. История Римского Права. – 3-е издание. – 1917. – Режим доступа : <http://www.allpravo.ru/library/doc2527p/instrum3503/>
16. *Покровский Н. Е.* Трансформация университетов в условиях глобального рынка / Н. Е. Покровский // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2004. – Том VII. – № 4. – С. 152-161.
17. *Сидорова Н. А.* Основные проблемы истории университетов в средние века в освещении современной буржуазной историографии / Н. А. Сидорова. – М. : Высшая школа, 1963. – 280 с.
18. *Черванев И. Г.* Миссия университета и раздумья об Alma Mater / И. Г. Черванев // Наука и общество : науч.-попул. журнал. Университеты: Наука и просвещение. – 2006. – № 3. – С. 3-17.

Жижко Т. А. Становление и исторический генезис университетского образования в европейском пространстве.

В статье рассмотрена история развития университетского образования в Европе. Анализируется история становления Болонского университета, Сорбонны.

Описаны такие модели университета: европейский и американский университеты, исследовательский университет Гумбольдта, наполеоновский университет, англосаксонский университет, Континентальная и Англосакская модели, корпоративный университет.

Ключевые слова: университет, история университета, модель университета, образование.

ZHIZHKO T. A. Becoming and historical genesis of university education in European space.

In the article the history of development of university education in Europe is considered. Becoming of university of Bologna and Sorbonn university is analysed.

Such models of university as the European and American universities, the research university of Humboldt, the university of Napoleon, anglo-saxon university, the Continental and Anglo-saxon models, the corporate university are described.

Keywords: university, history of university, model of university, education.

УДК 355.23:044

Жолобов О. В.
Національний авіаційний університет

ДЕЯКІ АСПЕКТИ МОТИВАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬО-ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

Розглянуто взаємозв'язок між основними поняттями теорії Маслоу та практикою побудови освітньо-інформаційного середовища, орієнтованого на потреби особистості.

Ключові слова: фахівець, середовище, самоактуалізація, особистість, конкурентоспроможність, офіцер запасу, мотивація, якість освіти.

Останнім часом в умовах суттєвих змін соціально-економічних відносин, інтеграції освітнього простору України до загальноєвропейського фахова освіта спрямовується на професійну самореалізацію особистості, формування інтелектуального потенціалу нації як найвищої цінності суспільства.

У законах України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, у Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2011–2020 рр. та ін. особлива увага приділяється створенню умов для підготовки висококваліфікованих конкурентоспроможних кадрів, здатних до самостійного наукового пізнання, освоєння сучасних інформаційних технологій, саморозвитку. Тому